

Til deg som leser denne brosjyren.

Juss-Buss, Juss-studentenes rettsinformasjon, er et studentdrevet rettshjelpstiltak, tilknyttet juridisk fakultet ved Universitetet i Oslo. Siden stiftelsen i 1971 har Juss-Buss drevet rettshjelp og rettspolitisk virksomhet, med særlig fokus på svakere grupper i samfunnet. Juss-Buss mottar hvert år omtrent 5.000 henvendelser.

Denne brosjyren er ment som et hjelpemiddel for deg som har økonomiske problemer. Den gir en veiledning i relevante rettslige bestemmelser, samt praktiske råd for hvordan man kan angripe problemene.

Svært mange med gjeldsproblemer synes det er vanskelig å ta tak i problemene sine, og vet ikke hvor de skal begynne. Derfor har vi laget en enkel oversikt i kapittel 5 over hvordan du kan gå frem "trinn-for-trinn" for å få en oversikt over gjelden din, og hvordan du best kan håndtere den. I tillegg finnes det eksempler på ulike typer brev som du i denne prosessen kan sende til dine kreditorer.

Dersom du trenger mer konkret bistand til gjeldsproblemene dine, kan du ta kontakt med sosialtjenesten i kommunen din, og be om å få snakke med en økonomisk rådgiver.

I brosjyren finnes det en del juridiske ord og uttrykk. Bakerst vil du finne en ordliste der disse, samt andre nyttige begreper, er forklart.

Ved å følge denne veiledningen, vil du selv kunne ta kontroll over din økonomi.

Lykke til!

Oslo, 04.01.2010

Juss-Buss ved Gjeldsgruppen

Brosjyren er trykket med støtte fra Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet.

Innholdsfortegnelse

1. GRUNNLAGET FOR KRAVET MOT DEG	4
1.1 Grunnlag i avtale.....	4
1.2 Grunnlag i lov.....	5
1.3 Regress	5
2. FORELDELSE	6
2.1 Hva er foreldelse?.....	6
2.2 Foreldelsesfristens utgangspunkt	6
2.3 Avbrudd av foreldelse	6
2.4 Særskilte foreldelsesregler	6
2.4.1 Gjeldsbrev og pengelån	6
2.4.2 Underholdsbidrag	7
2.4.3 Kausjon	7
2.4.4 Noen foreldelsesregler i andre lover	7
3. UTENOMRETTLIG INNDRIVELSE / INKASSO	9
3.1 Fremgangsmåten ved inkasso.....	9
3.1.1 Inkassovarsel	9
3.1.2 Betalingsoppfordring	9
3.1.3 Varsel om rettslig inndrivelse	10
3.1.4 Risiko for postgang	10
3.2 Kostnadene ved inkasso.....	10
3.2.1 Forsinkelsesrente	10
3.2.2 Inkassokostnader	11
3.3 God inkassoskikk - inkassoloven § 8.....	12
3.4 Inkassoklagenemda.....	12
4. RETTLIG INNDRIVELSE – TVANGSFULLBYRDELSE	14
4.1 Tvangsgrunnlag.....	14
4.2 Forliksrådet.....	15
4.2.1 Tilsvar.....	15
4.2.2 Saksomkostninger.....	15
4.2.3 Møte og dom	16
4.3 Gjennomføring av utleggsforretning.....	16
4.3.1 Utleggstrekk	16
4.3.2 Livsopphold	17
4.3.3 Klage på utleggstrekk.....	17
4.3.4 Utleggspant	19
4.3.5 Tvangssalg.....	19
4.4 Omkostninger	19
4.5 Betalingsanmerkning	19
5. FREMGANGSMÅTER FOR Å LØSE GJELDSPROBLEMER	21
5.1 Hvordan skaffe oversikt over egen gjeld.....	21
5.2 Hvordan lage oversikt over egen økonomi	24
5.3 Når du har oversikt over din økonomiske situasjon	25
5.3.1 Forslag til søknad om betalingsutsettelse og rentefrys	26
5.3.2 Forslag til tilbud om endelig oppgjør	27
5.3.3 Nedbetalingsavtale	28
5.4 Frivillig kredittsperre.....	31
6. GJELDSORDNING	32
6.1 Hva er en gjeldsordning?	32
6.2 Vilkår for gjeldsordning	32

6.2.1	Forhold som utelukker gjeldsordning	33
6.2.2	Utenomrettslig gjeldsordning ("eget forsøk")	33
6.2.3	Frivillig gjeldsordning.....	34
6.2.4	Tvungen gjeldsordning.....	34
6.2.5	Under gjeldsordningsperioden	36
6.2.6	Etter gjeldsordningsperioden.....	37
6.2.7	Forslag til gjeldsordning (eget forsøk)	38
7.	LÅNEKASSEN SOM KREDITOR	41
7.1	Forholdet til Lånekassen før mislighold	41
7.2	Mislighold og inkasso.....	41
7.2.1	Midlertidig overføring.....	41
7.2.2	Permanent overføring	42
8.	GJELDSPROBLEMER UNDER SONING.....	43
8.1	Økonomisk rådgivning	43
8.2	Forhandlinger med kreditor.....	43
9.	BEGREPER	44
10.	LOVREGISTER.....	48
11.	NYTTIGE TELEFONNUMRE	49

1. GRUNNLAGET FOR KRAVET MOT DEG

Å ha gjeld betyr at man har en plikt til å betale en sum penger til en annen. Den som har et krav på pengene, kalles kreditor eller fordringshaver. Den som skylder pengene, kalles debitor eller skyldner.

Ethvert krav må ha et rettmessig grunnlag. Pengekrav oppstår enten på grunnlag av avtale, lov, eller ulovfestet rett. Det er særlig i to sammenhenger det er viktig å vite hva som er grunnlaget for kravet; når kravet foreldes og hvordan det kan kreves inn.

Nedenfor følger eksempler på krav oppstått på grunnlag av avtale og hjemmel i lov.

1.1 *Grunnlag i avtale*

En avtale er en enighet mellom to eller flere personer om rettigheter og plikter dem i mellom.

Muntlige avtaler – Muntlige avtaler er like bindende som skriftlige. Det kan imidlertid i ettertid bli vanskelig å klarlegge hva som er blitt avtalt og hvem som har inngått avtalen. Det anbefales derfor å inngå avtaler skriftlig.

Løpende avtaleforhold – Betegnelse på en ytelse som skal presteres over tid og til bestemte tidspunkter, for eksempel betaling av husleie, eller betaling av abonnement på telefon og tidskrift e.l.

Gjeldsbrev – Et skriftlig og i det ytre selvstendig løfte om å betale en bestemt sum penger. Ytre selvstendig vil si at løftet skal være uten noen form for forbehold som for eksempel at gjelden er betinget av en motytelse. Kreditor kan kun kreve den som har underskrevet brevet. Gjeldsbrev underskriver man f.eks. ved banklån eller kredittlån.

Eksigibelt gjeldsbrev – En type gjeldsbrev, hvor skyldneren har skrevet under på at gjelden kan drives inn uten søksmål. Det innebærer at kreditor kan gå til tvangsinndrivelse uten forutgående søksmål for å få gjelden inndrevet hvis den ikke blir betalt (jfr. tvangsloven § 7-2, særlige tvangsgrunnlag).

Kausjon – Løfte om økonomisk sikkerhet for en tredjeperson/lånetaker. Er du kausjonist har du gitt en garanti til kreditor om å betale hvis den egentlige skyldneren ikke kan betale. Banken har dermed en ekstra person til å holde ansvarlig for at lånet betales. Kausjon er en avtale mellom kausjonisten og banken, ikke mellom kausjonisten og lånetaker. Dersom banken krever at kausjonisten skal betale gjelden, betyr det ikke at lånetakeren automatisk er fri for gjelden.

Forholdet mellom skyldneren og kausjonisten angår ikke kreditor. For mer om forholdet mellom skyldneren og kausjonisten, se pkt 1.3.

1.2 Grunnlag i lov

Skatter og offentlige avgifter – Noen eksempler er skatt på inntekt og formue, vann og renovasjonsavgifter og merverdiavgift (moms).

Bøter – En type straff, som innebærer at den domfelte må betale et beløp til statskassen.

Forenklet forelegg – En avgjørelsesmåte ved mindre lovovertridelser, som innebærer bøteleggelse på stedet eller i ettertid. Et vedtatt forelegg har samme virkning som dom, og det blir derfor ikke reist sak ved domstolene. Tvangsinndrivelse skjer i medhold av tvangsfullbyrdelsesloven.

Inndragning – Beslagleggelse av ting, eller et beløp som svarer til formuesgodets verdi, som har sammenheng med lovstridige handlinger (se straffeloven § 34).

Erstatning – Økonomisk ansvar for den som har voldt en skade eller forårsaket et økonomisk tap.

1.3 Regress

Regress er et krav om å få dekket et beløp man har betalt for en annen. Regress er altså et tilbakebetalingskrav.

Regresskrav vil typisk oppstå på bakgrunn av et såkalt solidaransvar. Solidaransvar innebærer at to eller flere er ansvarlig for samme krav, og at kreditor kan velge hvem av skyldnerne han vil kreve for hele pengesummen

Selv om kreditor kan kreve hvem han vil for hele pengesummen, kan det være avtalt en annen ansvarsfordeling mellom skyldnerne. For eksempel at A skal betale halvparten og B skal betale halvparten av hele summen. Dersom A i et slikt tilfelle har betalt mer enn halvparten av lånet til kreditor, kan A kreve B for det han har betalt til kreditor utover det han er ansvarlig for, det vil si utover halvparten. Dette kalles et regresskrav.

Regresskrav vil som hovedregel også oppstå dersom en kausjonist har måttet innfri for hovedskyldner.

Kausjonisten eller solidarskyldneren blir – ved sin betaling til långiver – selv kreditor i forhold til hovedskyldner/solidarskyldner. Man kan si at han trer inn i den opprinnelige kreditorens (långiverens) sted, og har samme rettigheter som ham.

2. FORELDELSE

2.1 *Hva er foreldelse?*

Foreldelse innebærer at et pengekrav faller bort dersom kreditor ikke gjør kravet gjeldende innen en bestemt frist. Foreldelsesloven (fl.) regulerer spørsmål om foreldelse. Utgangspunktet er at pengekrav foreldes etter 3 år fra det tidligste tidspunktet kreditor kunne fremsatt kravet sitt, jf. fl. §§ 2 og 3. Dersom et krav er foreldet, bortfaller kravet i sin helhet, og kreditor har ikke lenger rett til å kreve det inn.

Det er imidlertid en rekke unntak fra dette utgangspunktet og de særlige foreldelsesfristene i foreldelsesloven varierer med hva som er grunnlaget for kravet. En finner også enkelte foreldelsesfrister i andre lover, se pkt 2.4.

2.2 *Foreldelsesfristens utgangspunkt*

Foreldelsesfristen begynner å løpe fra det tidspunktet kreditor tidligst har rett til å kreve at debitor betaler. Dersom forfallstid er fastsatt av kreditor på tidspunktet for stiftelsen av kravet, begynner foreldelsesfristen å løpe fra forfall. Hvis forfallstid ikke er fastsatt, løper foreldelsesfristen fra det tidspunktet kreditor tidligst kunne fremsatt kravet sitt, ofte tidspunktet for stiftelsen av kravet.

2.3 *Avbrudd av foreldelse*

Foreldelsesfristen kan avbrytes av debitor eller kreditor på ulike måter. Konsekvensen av fristavbrytelse, er at en ny foreldelsesfrist begynner å løpe. Det er viktig å merke seg at et påkrav fra kreditor ikke er nok til å avbryte foreldelsesfristen.

Erkjennelse – Dersom skyldneren innrømmer at han skylder det aktuelle kravet, avbrytes foreldelsen. Dette kan for eksempel være tilfelle hvis skyldneren ber om betalingsutsettelse, eller en nedbetalingsavtale, eller betaler renter på kravet. I slike tilfeller begynner en ny frist å løpe fra avbrytelsen (3 års- eller 10 års frist).

Rettslige skritt – Dersom kreditor tar rettslige skritt for å kreve inn kravet sitt, for eksempel ved å sende en forliksklage, avbrytes foreldelsen. Avsies dom i saken, starter en ny frist på 10 år fra domstidspunktet.

Tvangsfullbyrdelse – Har fordringshaveren tvangsgrunnlag, avbrytes foreldelsen ved begjæring om tvangsfullbyrdelse, utlegg eller dekning. I disse tilfellene begynner en 10 års foreldelsesfrist å løpe, selv om den opprinnelige fristen var tre år.

2.4 *Særskilte foreldelsesregler*

2.4.1 *Gjeldsbrev og pengelån*

Gjeldsbrev og pengelån foreldes 10 år etter at kreditor tidligst hadde rett til å kreve oppfyllelse.

Det er et viktig unntak fra tiårsregelen; "senere forfalt rente" foreldes etter hovedregelen om 3 år, se fl. § 2.

2.4.2 Underholdsbidrag

Selve kravet på å få underholdsbidrag, altså bidrag til barn eller ektefelle, foreldes etter 10 år. Men de enkelte terminytelser, for eksempel barnebidrag for oktober måned 2004, foreldes etter 3 år.

2.4.3 Kausjon

Kausjonskrav kan foreldes på to måter:

1. Selvstendig, dvs. uavhengig av om hovedkravet foreldes.
2. Samtidig med, og på grunn av, at hovedkravet foreldes.

2.4.4 Noen foreldelsesregler i andre lover

Skatt – Foreldelsesfristens utgangspunkt er ved utgangen av det kalenderåret da kravene forfaller til betaling. Fristens lengde følger av hovedregelen i foreldelsesloven § 2, altså 3 år.

Arveavgift – Foreldelsesfristens utgangspunkt er ved utgangen av det kalenderåret da kravene forfaller til betaling. Fristens lengde er 10 år.

Merverdiavgift (moms) – Merverdiavgiftsloven inneholder ingen særregler om foreldelse. Slike krav følger derfor hovedregelen i foreldelsesloven; foreldelse etter 3 år.

Panteretter – Som hovedregel har foreldelse av et krav ingen betydning for retten til å nyttiggjøre seg en panterett.

Utleggspant i fast eiendom foreldes 5 år etter at utleggsforretningen er tinglyst, se tinglysningsloven § 30. Det har ingen betydning om det er inngitt begjæring om tvangssalg innen femårsfristen. Det vil si at kreditor må begjære nytt utleggspant dersom pantet ikke realiseres innen 5 år.

Utleggspant i løsøre (for eksempel en bil) foreldes etter panteloven § 5-13. Slik panterett faller som regel bort dersom det ikke er begjært tvangsdekning innen 3 år etter at panteretten ble stiftet.

Salgspant foreldes etter panteloven § 3-21 og faller bort 1 år etter avtalt forfallstid for det kravet det skal sikre, og senest 5 år etter at salgstingen ble overgitt kjøper. Se også foreldelsesloven § 27 nr. 2.

Bøter og inndragning - Straffeloven § 74:

- Ilagt bot foreldes 10 år etter at avgjørelsen ble endelig.

- Foreldelse av bøtestraff er uten betydning for utleggspant, utleggstrekk eller annen sikkerhet som er stiftet innen fristens utløp.
- Ilagt inndragning faller bort etter 5 år. Inndragning av utbytte faller likevel først bort etter 10 år. Foreldelse av inndragningskrav er uten betydning for utleggspant, utleggstrekk eller annen sikkerhet som er stiftet innen fristens utløp.

3. UTENOMRETTSLIG INNDRIVELSE / INKASSO

Når et krav ikke er betalt innen den fristen som er avtalt eller følger av et påkrav (en regning), heter det at kravet er misligholdt.

Misligholdte krav kan drives inn utenomrettslig, det vil si uten at namsmyndighetene eller domstolene involveres. Utenomrettslig inndrivelse kan kreditor enten gjøre selv, eller ved hjelp fra et inkassobyrå. Utenomrettslig inndrivelse kalles ofte for inkasso. Inkassobyrået kalles ofte for inkassator.

Det er inkassoloven og inkassoforskriften som regulerer utenomrettslig inndrivelse av pengekrav. I forbrukerforhold er det ikke adgang til å avtale noe annet enn det som følger av loven og forskriften, jf. inkassoloven § 3.

Som nevnt i kap. 1, må ethvert krav ha et grunnlag. Dersom kravet ikke har et slikt grunnlag, vil det være urettmessig og da kan du ikke kreves for pengene. Et krav vil også være urettmessig dersom det er rettet mot feil person eller det kreves for mye penger.

Dersom du mener at kravet mot deg er urettmessig, bør du informere inkassoselskapet om dette, gjerne skriftlig.

3.1 *Fremgangsmåten ved inkasso*

3.1.1 Inkassovarsel

Kreditor eller inkassator skal sende et varsel om at inkasso vil bli iverksatt dersom kravet ikke blir betalt, jf. inkassoloven § 9. Det er viktig å merke seg at kreditor eller inkassator kan sende ut inkassovarsel uten først å sende en purring.

Inkassoloven stiller følgende krav til et inkassovarsel:

- Et inkassovarsel skal være skriftlig og på papir.
- Fristen for å betale det opprinnelige beløpet må være utløpt.
- Det skal i varselet bli gitt en betalingsfrist på minimum 14 dager.

Skal kreditor eller inkassator ta seg betalt for varselet, stilles det ytterligere krav til inkassovarselet, se inkassoloven § 17 (3) jf. §§ 9 og 10 siste ledd.

- Det skal ha gått 14 dager etter den opprinnelige betalingsfristen.
- Det skal opplyses om kravets størrelse.
- Det skal opplyses om hva kravet gjelder.

3.1.2 Betalingsoppfordring

Dersom kravet ikke betales innen fristen i inkassovarselet, er neste steg i inkassoprosessen at inkassator sender en betalingsoppfordring. Denne må inkassator sende før kravet kan sendes til rettslig inndrivelse, det vil si inndrivelse gjennom namsmyndighetene.

Dersom inkassoselskapet blir kjent med forhold som gir grunn til tvil om kravets rettmessighet, skal disse vurderes før betalingsoppfordring sendes til skyldneren.

Det stilles en rekke krav til en betalingsoppfordring, se inkassoloven § 10.

- Betalingsfristen i inkassovarselet må ha gått ut.
- Betalingsoppfordringen må være skriftlig og på papir.
- Det skal være minimum 14 dagers betalingsfrist.
- Betalingsoppfordringen må opplyse at enten må man betale eller komme med innsigelser innen disse 14 dagene.
- Det skal opplyses om navnet på kreditor.
- Det skal opplyses om hva kravet gjelder.
- Det skal opplyses om kravets størrelse, herunder hva som er det opprinnelige beløpet, inkassoomkostninger og renter.
- Det skal opplyses om forsinkelsesgebyrets størrelse og hvilken dato det er beregnet fra.
- Retten til å kreve nemndsbehandling, for mer om dette se under pkt 3.4.
- Det skal opplyses at hvis kravet ikke betales, kan det føre til ytterligere kostnader og rettslig inndrivelse.

3.1.3 Varsel om rettslig inndrivelse

Før inkassobyrået kan gå til rettslig inndrivelse gjennom namsmyndighetene, må det gis varsel om at rettslig pågang vil bli iverksatt dersom betaling ikke skjer. Betalingsfristen i betalingsoppfordringen må være utløpt, og inkassator skal ha vurdert kravets rettmessighet før rettslig inkasso iverksettes. Rettslig inndrivelse må iverksettes senest 6 måneder etter at betalingsoppfordringen ble sendt.

3.1.4 Risiko for postgang

Mottaker har risikoen for postgangen. Det betyr at dersom kreditor eller inkassobyrået kan sannsynliggjøre at inkassovarsel, betalingsoppfordring eller varsel om rettslig inndrivelse er sendt på en betryggende måte, er det uten betydning om skyldner faktisk har mottatt det eller ikke. Det er derfor viktig å holde kreditor orientert om hva postadressen din er.

3.2 *Kostnadene ved inkasso*

3.2.1 Forsinkelsesrente

Forsinkelsesrente påløper dersom kravet ikke betales innen betalingsfristen. Forsinkelsesrenten fastsettes hvert halvår av Finansdepartementet, se www.fin.dep.no. Gjelder kravet et lån som har høyere rentesats enn forsinkelsesrenten, kan denne renten kreves i stedet for forsinkelsesrenten.

3.2.2 Inkassokostnader

Skyldneren må erstatte kreditors nødvendige kostnader ved utenrettslig inndrivelse, både når kreditor har drevet inn kravet selv og når kreditor har satt bort inndrivningen til et inkassobyrå.

Kostnadene du plikter å erstatte følger av inkassosatsen og størrelsen på kravet. Inkassosatsen fastsettes årlig av Justisdepartementet. Per 01.01.2010 er inkassosatsen **kr. 600**. Du finner en oppdatert oversikt over satsene på www.forbrukerportalen.no.

Dersom kreditor selv står for inndrivelsen, er kostnadene som følger:

- Purring/inkassovarsel – 1/10 av inkassosatsen
- Betalingsoppfordring – 3/10 av inkassosatsen

Kreditor kan imidlertid kun ta betalt for:

- To puringer og en betalingsoppfordring, eller
- en purring, et etterfølgende inkassovarsel og en betalingsoppfordring.

Dersom kreditor setter bort inndrivningen til et inkassobyrå, er kostnadene som følger:

- Kostnadene følger av maksimalsatsene. Kreditor kan normalt kreve erstattet maksimalsatsene, men ikke erstatning utover disse.
- Maksimalsatsene er forskjellige avhengig av om det er en "enkel" eller "tung" sak. En sak regnes som "tung" dersom fristen i betalingsoppfordringen blir oversittet med 14 dager.

Maksimalstatsene:

Hovedkravets størrelse på forfallstidspunktet avgjør hvor mye kreditor eller inkassoselskapet kan kreve i inkassosalærer (se tabellen på neste side). Er for eksempel hovedkravet på kr 5 000 og det er en "tung" sak, blir erstatningen 3 ganger inkassosatsen.

For krav t.o.m. kr:	Enkel	Tung
1 250	0,5 x inkassosatsen	1 x inkassosatsen
2 500	1,0 x inkassosatsen	2 x inkassosatsen
5 000	1,5 x inkassosatsen	3 x inkassosatsen
10 000	2,0 x inkassosatsen	4 x inkassosatsen
25 000	3,0 x inkassosatsen	6 x inkassosatsen
50 000	4,0 x inkassosatsen	8 x inkassosatsen
100 000	5,0 x inkassosatsen	10 x inkassosatsen
250 000	7,5 x inkassosatsen	15 x inkassosatsen
500 000	10,0 x inkassosatsen	20 x inkassosatsen
Over 500 000	12,5 x inkassosatsen	25 x inkassosatsen

*Endringer fra og med 01.01.2010 vil medføre at krav som er forfalt *etter* 01.01.2010 vil følge nye satser som utgjør halvparten av satsene i tabellen ovenfor.

Man kan få tilsendt flere brev og inkassovarsler som ikke oppfyller kravene nevnt i pkt 3.1. Kreditor eller inkassator kan ikke ta seg betalt for disse.

Dersom flere månedsinnbetalinger i et løpende avtaleforhold misligholdes (se pkt. 1.1), kan ikke inkassobyrået kreve salær for hvert månedsavdrag. Du kan da kreve at inkassobyrået slår sammen alle månedskravene til et krav som de kan kreve salær for.

3.3 God inkassoskikk - inkassoloven § 8

Kravet om god inkassoskikk innebærer at kreditor og inkassator ikke kan bruke metoder som utsetter skyldneren for urimelig påtrykk, skade eller ulempe.

Dette vil normalt være i strid med god inkassoskikk:

- å gi villedende opplysninger om faktiske forhold eller rettsregler av betydning
- å varsle om rettslige skritt dersom det på forhånd er klart at slike skritt ikke vil bli tatt
- inndrivelse av åpenbart grunnløse eller omtvistede krav ved ordinær inkasso.
- krenkende personlig oppsøking
- å oppføre seg truende eller på annen måte utsette skyldneren for urimelig påtrykk eller ulempe
- å kreve for høye inkassosalærer

Konsekvensene av brudd på god inkassoskikk er at hele eller deler av omkostningene ved inndrivningen faller bort. Selve kravet faller ikke bort.

3.4 Inkassoklagenemda

Dersom du mener at et inkassoselskap har handlet i strid med god inkassoskikk, kan du klage til Inkassoklagenemda. Det vil si at det er selve handlemåten til inkassoselskapet du kan klage på. Du kan ikke klage dersom du er uenig i at du skylder selve kravet.

Du kan ikke klage på kreditorer som driver egeninkasso eller advokater som driver inkasso.

Klagen må være skriftlig. Du finner klageskjema og mer informasjon på <http://klagenemda.inkasso.no>.

Før du klager må du først ha tatt opp saken med inkassoselskapet, og mottatt endelig avslag på denne klagen. Dokumentasjon for klagebehandlingen i selskapet skal vedlegges klagen til nemnda.

Nemdas vedtak er rådgivende. Det vil si at inkassoselskapet ikke er bundet til å følge vedtaket, men ofte vil de gjøre dette.

4. RETTSLIG INNDRIVELSE – TVANGSFULLBYRDELSE

Rettslig inndrivelse ("rettslig inkasso") er innkreving av pengekrav ved hjelp av offentlige myndigheter som namsmannen eller domstolene. Både offentlige og private krav kan inndrives, og det gjøres ved såkalt tvangsfullbyrdelse. Det vanligste er å trekke i lønn eller trygd ved såkalt utleggstrekk. Det kan også tas pant i eiendeler som hus, leilighet og bil ved utleggspant. Pant er en måte å få sikkerhet for kravet på, som innebærer at kreditor kan kreve eiendelen tvangsolgt for å få dekket sitt krav.

Tvangsfullbyrdelse utføres av namsmannen eller av særnamsmenn. Namsmannen er enten et eget namsmannskontor eller lensmannen. Flere større byer, deriblant Oslo og Bergen, har et eget Namsfogdsembete (Namsfogden). De ulike særnamsmennene er Staten Innkrevingsentral (SI), Arbeids- og velferdsetatens Innkrevingsentral (NAVI) og Kemneren.

Tvangsfullbyrdelse reguleres av tvangsfullbyrdesloven, heretter kalt tvangsloven.

Namsmannen har veiledningsplikt etter tvangsloven § 5-3 annet ledd. Andre særnamsmenn har veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. Det vil si at du når som helst kan henvende deg til namsmannen for å få informasjon og veiledning om hvordan tvangsfullbyrdelsen foregår.

Du kan også finne mer informasjon om namsmannens virksomhet på nettstedet www.namsfogden.no.

4.1 Tvangsgrunnlag

For å kunne ta utleggstrekk eller utleggspant må kreditor etter tvangsloven § 4-1 ha et tvangsgrunnlag. Tvangsgrunnlaget er selve grunnlaget for tvangsfullbyrdelsen av pengekravet. De vanligste tvangsgrunnlagene er dommer, ubestridte påkrav, eller eksigible gjeldsbrev.

Ubestridte krav:

- for at et ubestridt krav skal være tvangsgrunnlag, må kreditor først sende skyldneren et skriftlig påkrav. Et påkrav er et krav fra kreditor til debitor om å betale gjeld. I påkravet må det spesifiseres hvor stort beløp som skal betales, og hva som er grunnlaget for kravet.
- ethvert uimotsagt og misligholdt krav kan kreditor oversende direkte til namsmannen for tvangsinndrivelse. Dersom skyldneren reiser innsigelser mot kravet, må saken behandles i forliksrådet før kreditor kan gå til tvangsinndrivelse (se punkt 4.2).

Andre tvangsgrunnlag kan være:

- dom eller kjennelse fra f.eks. forliksrådet eller tingretten som fastslår at man skylder et bestemt beløp.
- forenklet forelegg, typisk ilagt og vedtatt ved en trafikkforseelse.
- eksigible gjeldsbrev (gjeldsbrev som inneholder bestemmelse om at det i seg selv er et tvangsgrunnlag, og er bekreftet av to vitner).
- krav som etter særlig lovbestemmelse er tvangsgrunnlag. Eksempelvis ubetalt skatt.

4.2 Forliksrådet

Dersom kreditor ikke har tvangsgrunnlag fordi kravet er bestridt, må kreditor ta saken inn for forliksrådet. Formålet med en behandling i forliksrådet, er at partene skal få løst saken ved mekling eller dom rimeligere enn i domstolene. Forliksrådene behandler ikke tvister mellom en privatperson og offentlig myndighet. Offentlige kreditorer vil ofte ha tvangsgrunnlag med hjemmel i lov.

Forliksrådene behandler saker etter reglene i tvisteloven kapittel 6. Forliksrådene har plikt til å gi veiledning til blant annet hvordan du skriver et tilsvarende svar, jf. tvisteloven § 6-4 (1).

Hver kommune har et eget forliksråd. Dersom en kreditor ønsker å få sitt krav mot deg behandlet i forliksrådet, skal kreditor sende forliksklage til forliksrådet i kommunen der du har fast bosted.

4.2.1 Tilsvarende svar

Når forliksrådet har mottatt forliksklagen, vil klagen forkynnes for deg, sammen med en oppfordring til å svare (gi tilsvarende svar) innen to uker. Dersom du er uenig i kravet, er det svært viktig at du gir tilsvarende svar innen fristen. Hvis du ikke svarer, kan forliksrådet avsi uteblivelsesdom. Dette betyr at forliksrådet avsier dom i samsvar med kreditors påstand, som gir kreditor tvangsgrunnlag for sitt krav.

4.2.2 Saksomkostninger

En behandling i forliksrådet koster ett rettsgebyr (R), som per 01.01.2010 er på kr. 860,-. Det er klager (kreditor) som må betale dette gebyret, men det kan kreves dekket av innklagede (skyldneren), jf. tvisteloven § 6-13. Dersom kravet tidligere har gått til inkasso, kan kreditor kreve det påløpte inkassosalæret, i tillegg til ett rettsgebyr for utarbeidelse av klagen. Dersom kravet ikke har gått til inkasso, kan kreditor kreve inntil fire ganger rettsgebyret for saksforberedelse.

Dersom du er enig i kravet, men ikke kan betale, vil det dermed lønne seg å unngå en unødvendig forliksrådsbehandling. Du kan f.eks. foreslå for kreditor å signere et gjeldsbrev, slik at kreditor ikke trenger en forliksdom som tvangsgrunnlag.

4.2.3 Møte og dom

Dersom du i tilsvaret oppgir at du bestrider kravet, vil forliksrådet innkalle partene til møte. Hvis ikke dette skjer innen tre måneder etter forkynnelsen, kan du kreve innstilling av saken, jf. tvisteloven § 6-11.

Det er svært viktig å være oppmerksom på at du har møteplikt i forliksrådet, jf. § 6-6. Dersom du ikke møter, kan forliksrådet avsi uteblivelsesdom, slik at motparten får tvangsgrunnlag for sitt krav.

Formålet med forliksrådets møtebehandling, er at partene skal mekle og forsøke å komme til enighet. Forliksrådet har tre medlemmer, som vanligvis ikke er jurister. Begge parter gis anledning til å fremme sitt syn på saken, og til å imøtekomme motpartens påstander.

Dersom én av partene krever det, eller dersom kravet er under kr. 125.000, kan forliksrådet avsi dom. Dommen fra forliksrådet er da tvangsgrunnlag for den videre tvangsfullbyrdelsen av kravet. Dommen fra forliksrådet kan overprøves ved søksmål til tingretten.

4.3 Gjennomføring av utleggsforretning

Gjennomføringen av en utleggsforretning reguleres av tvangsloven kap. 7.

Når kreditor har sendt sitt krav til namsmannen for tvangsfullbyrdelse, vil namsmannen sende deg et varsel om utleggsforretning. Varselet inneholder opplysninger om kravets størrelse, grunnlag, samt tidspunkt for gjennomføring av utleggsforretningen.

Sammen med varselet, følger et skjema kalt "Økonomiske opplysninger". Det er svært viktig at dette skjemaet fylles ut, og returneres til namsmannen før utleggsforretningen gjennomføres. Hvis ikke namsmannen har opplysninger om hvilke faktiske utgifter du har, legges kun en standardsats til grunn, og utleggsforretningen kan bli avholdt på feil grunnlag. Du må også opplyse om eventuelt andre trekk som foretas av særnamsmenn.

4.3.1 Utleggstrekk

Dersom namsmannen finner at du har lønn eller trygd utover det som trengs for å dekke ditt livsopphold (se 4.3.2), kan det vedtas utleggstrekk. Utleggstrekkets størrelse fastsettes av namsmannen. Et trekk varer maksimalt to år av gangen. Er ikke kravet nedbetalt etter to år, kan imidlertid kreditor begjære nytt trekk som kan løpe i inntil to nye år. Det er arbeidsgiver eller NAV som trekker i skyldners lønn eller trygd.

Det kan løpe flere trekk til ulike kreditorer på en gang. Utgangspunktet er at den kreditor som først begjærer tvangsfullbyrdelse, får førsteprioritet. Det er likevel noen krav som etter lov uansett får bedre prioritet uavhengig av om andre kreditorer allerede har begjært trekk, f.eks. bidragsgjeld, erstatningskrav eller skattekrav.

4.3.2 Livsopphold

Utleggstrekket kan ikke være større enn at skyldner sitter igjen med nok lønn etter skatt til å dekke utgifter til rimelig husleie og livsopphold. Dette følger av dekningsloven § 2-7. Dersom du ikke har høyere inntekter enn til å dekke ditt eget livsopphold, kan det ikke fastsettes et utleggstrekk ("intet til utlegg").

Namsmennene i de ulike distriktene opererer i stor grad med standardsatser for livsopphold. Det er likevel viktig at du gir namsmannen opplysninger om dine faktiske utgifter til livsopphold og husleie, samt dokumentasjon på utgiftene. Namsmannen vil foreta en helhetsvurdering av hvor mye du trenger for å dekke ditt livsopphold, på bakgrunn av dokumentasjonen du har sendt inn.

Nedenfor følger Namsfogden i Oslo sine satser for livsopphold ved utleggstrekk i 2009. Veiledende satser kan imidlertid variere fra sted til sted.

Livsopphold til voksne ved utleggstrekk i Oslo (2010):

Enslige (voksne)	kr. 6.500,- per md.
Ekstra for enslig forsørger	kr. 800,- per md.
Samboere/ektefeller	kr. 5.050,- per pers (kr. 10.100,-) per md.

I tillegg har Namsfogden egne satser for livsopphold til barn, utgifter til samvær med barn og boutgifter.

4.3.3 Klage på utleggstrekk

Dersom du mener du blir trukket for mye, kan du klage på utleggstrekket. Du har rett til å klage så lenge utleggstrekket varer. Utleggstrekk kan ikke være større enn at skyldner sitter igjen med nok nettolønn til å dekke rimelig husleie og livsopphold. På neste side følger et eksempel på hvordan en slik klage kan se ut.

Forslag til klage på utleggstrekk

Ditt navn

Adresse

Sted:.... Dato:.....

Adresse til rette instans

KLAGE PÅ UTLEGGSTREKK, NAVN - FØDSELSNUMMER XXXXXX XXXX

I henhold til dekningsloven § 2-7, 1. ledd, kan utlegg bare tas i skyldnerens lønn "i den utstrekning lønnen overstiger det som med rimelighet trengs til underhold av skyldneren og skyldnerens husstand".

Jeg blir til sammen trukket kr. xxxx,- per måned i min lønn, se vedlagt lønsslipp. *Skriv så videre om du er enslig, gift og om du har barn. Skriv også hvor mye du betaler i boutgifter og legg ved dokumentasjon.*

Inntekter og utgifter:

Inntekt:

Brutto inntekt	kr. xxxx,-
<u>Skatt</u>	<u>kr. xxxx,-</u>
<u>Sum netto inntekt:</u>	<u>kr. xxxx,-</u>

Utgifter:

Utgifter til livsopphold	kr. xxxx,-
Boutgifter	kr. xxxx,-
Utleggstrekk	kr. xxxx,-
<u>Sum utgifter:</u>	<u>kr. xxxx,-</u>

Sum inntekter:	kr. xxxx,-
<u>Sum utgifter:</u>	<u>kr. xxxx,-</u>
Differanse:	kr. - xxxx,-

Utgiftene mine overstiger inntektene mine med kr. xxxx,- og trekket må derfor falle bort eller settes ned.

Håper på snarlig svar.

Vennlig hilsen

signatur

4.3.4 Utleggspant

Det kan tas dekning i ethvert formuesgode som tilhører skyldneren og som kan omgjøres i penger, jf. dekningsloven § 2-2, deriblant utleggspant. De vanligste eiendelene å ta pant i er hus, leilighet eller bil. Enkelte gjenstander kan det ikke tas utleggspant i, for eksempel personlige eiendeler som klær, innbo og annet utstyr som skyldneren trenger i hjemmet.

4.3.5 Tvangssalg

For tvangssalg av både fast eiendom og løsøre må det foreligge et tvangsgrunnlag (se pkt. 4.1) som er tvangskraftig (kravet må bl.a. være misligholdt). Videre må kreditor ha et pant i eiendelen han ønsker å få tvangssolgt. Pant kan han ha fått gjennom tidligere avtale, lovbestemmelser (legalpant) eller utleggsforretning, såkalt utleggspant.

Dersom namsmannen tar kreditors begjæring om tvangssalg til følge, skal skyldneren gis 2 ukers frist til å uttale seg om forholdet når det dreier seg om løsøre, og 4 uker dersom det dreier seg om eiendom.

4.4 Omkostninger

Dersom kreditor krever det, skal skyldneren (saksøkte) dekke alminnelige sakskostnader ved tvangsfullbyrdelse så lenge de er nødvendige, jf. tvangsloven § 3-1. Slike kostnader kan for eksempel være gebyrer, kreditors utgifter til juridisk bistand og kreditors egne utgifter eller eget tap. Saksomkostningene inndrives sammen med kravet. Namsmannen fastsetter gebyr med utgangspunkt i et grunngebyr kalt "rettsgebyr" (R), som per 01.01.2010 er på kr. 860,-. Gebyrer som påløper ved utleggsforretning og tvangssalg er bl.a. følgende:

- Begjæring om utleggsforretning: 1,85 R = kr. 1.591,-
- Begjæring om annen tvangsfullbyrdelse: 2,1 R = kr. 1.806,-
- Tvangssalg av løsøre: 3 R = kr. 2.580,-
- Tvangssalg av fast eiendom: 9 R = kr. 7.740,-
- I tillegg kan det kreves dekket andre nødvendige utgifter som for eksempel kostnader ved flytting eller oppbevaring av innbo ved salg av fast eiendom.

En oppdatert gebyrliste, finner du på www.namsfogden.no.

4.5 Betalingsanmerkning

Dersom det har gått 1 måned siden kreditor tok rettslige skritt for å kreve inn kravet sitt (for eksempel ved å sende forliksklage, eller utleggsbegjæring), kan inkassosaken registreres hos kredittopplysningsfirmaene. Dette innebærer at andre som foretar en kredittsjekk på ditt navn, vil få informasjon om en uoppgjort inkassosak, og du vil sannsynligvis ha problemer med å få innvilget ny kreditt, eller et nytt lån.

Merk at dersom du er uenig i kravet (kravet er "omtvistet"), kan saken ikke registreres med en betalingsanmerkning. Dersom kravet blir betalt, skal anmerkningen slettes så fort som mulig.

5. FREMGANGSMÅTER FOR Å LØSE GJELDSPROBLEMER

I denne delen finner du forslag til hvordan du kan gå frem for å prøve å løse problemene dine, samt maler på brev. Det finnes ingen regler for hvor mange ganger og på hvilken måte du bør henvende deg til dine kreditorer. Du kan velge å henvende deg muntlig eller be om et møte dersom du synes det er lettere enn å skrive brev.

Synes du dette er vanskelig å gjøre selv, kan du kontakte en økonomisk rådgiver i kommunen. Alle kommuner skal ha et tilbud om råd og veiledning til personer med økonomiske problemer. I de fleste kommuner finnes dette tilbudet på sosialkontoret (NAV), men mange kommuner har egne gjeldsrådgivere.

Når du skylder penger er utgangspunktet at kreditorene har rett til å kreve penger av deg. Hvis du har betalingsproblemer, er det viktig at du tar kontakt med kreditorene dine. Jo tidligere du tar kontakt, jo bedre er det. Det gjelder å få kreditorene dine til å forstå at det ikke nytter å forsøke å bruke hardere midler på deg. Du må vise at det er dine betalingsmuligheter som er begrenset, ikke betalingsviljen. Det er derfor viktig at du har oversikt over gjelden din og din økonomiske situasjon, slik at du vet hva du kan tilby og hva du kan forhandle med.

- Hvis du ikke har oversikt over gjelden din, bør du begynne å lese fra punkt 5.1.
- Har du oversikt over gjelden, men ikke inntekter og utgifter, kan du begynne å lese fra punkt 5.2 og utover.
- Har du oversikt over gjelden og økonomien din, kan du gå rett til punkt 5.3 hvor alternative løsninger med brevmaler er skissert.

5.1 *Hvordan skaffe oversikt over egen gjeld*

- Tenk over hvem du kan skylde penger. Inkassobyråer? Telefonselskap? Banker? Strømselskap? Løpende utgifter, osv.
- Ta vare på og åpne all post, for på den måten å få oversikt over kravene.
- Hvis du er usikker på om du skylder noen penger, ring eller send brev til mulige kreditorer og spør om det eksisterer krav og hva som har skjedd med dem. Pass på å presisere at henvendelsen ikke er en erkjennelse av gjeld.
- Send eventuelt et brev der du ber om å få opplyst eventuelle krav, som vist på neste side.
- Lag en gjeldsoversikt, se skjema på side 23.
- Dersom man overhodet ikke vet hvem man skylder penger kan du sende brev eller ringe til et kredittopplysningsfirma (se pkt. 5.5) for å sjekke eventuelle betalingsanmerkninger.

Fra: _____

Adresse: _____

Postnr og sted: _____

Sted og dato: _____

Til: _____

Adresse: _____

Postnr og sted: _____

OVERSIKT OVER MIN EVENTUELLE GJELD

Fødselsnr.: _____

Saksnr.: _____

Jeg søker nå å få orden på min økonomi.

I forbindelse med at jeg arbeider med et forslag til betalingsordning, ønsker jeg å få en samlet oversikt over min gjeld. Jeg ønsker å vite om dere mener jeg har gjeld hos dere. Dersom dere mener at dette er tilfellet, ber jeg om å få oversendt opplysninger om gjeldsposten, herunder opplysninger om saldo, avtalte nedbetalingsvilkår og ordinær rentesats. Kopi av gjeldsbrev eller andre rettslige grunnlag for kravet bes også oversendt. Jeg ønsker videre om en spesifisering av hvilke deler av gjelden som utgjør hovedstol, renter og omkostninger. Jeg ber også om grunnlaget for disse rentene og omkostningene. I tillegg ønsker jeg en oversikt over hvilke innbetalinger som er foretatt.

Det er viktig for meg å få en tilbakemelding på denne henvendelsen snarest mulig.

Dette brevet er ingen erkjennelse av gjeld.

Vennlig hilsen

Signatur

GJELDISOVERSIKT

Kreditor	Inkassoselskap	Saksnr	Hovedstol	Rente	Omkostn	Total	Dato / info
SUM							
TOTAL SUM							

5.2 Hvordan lage oversikt over egen økonomi

Det første du må gjøre, er lage en oversikt over dine inntekter og utgifter. På den måten finner du ut hvor mye du kan nedbetale på gjelden din.

Inntekter er ikke bare lønnsinntekter, men også arbeidsledighetstrygd, sykepenger, uføretrygd og lignende.

Utgiftsposter som kreditor vil ta hensyn til, er rimelige boutgifter og utgifter til det daglige livsopphold. Hva som er rimelige boutgifter, vil variere avhengig av om du er gift eller enslig, og om du har barn.

Utgifter til det daglige livsopphold er en betegnelse på det beløpet du har krav på å beholde hver måned, og som skal dekke alle nødvendige utgifter til for eksempel mat, klær, forsikring, strøm og telefon. Det finnes veiledende satser for livsopphold som er fastsatt av det offentlige, og de vil være forskjellige avhengig av om du er gift, enslig eller om du har barn. Satser for livsopphold ved utleggstrekk, finner du under pkt 4.3.2.

Eksempel på regnestykke over hva en tenkt person, kalt Peder Ås, kan betale på gjelden i måneden:

Peder Ås er uførepensjonist. Han er aleneforsørger og har et barn på fire år. De leier bolig.

Inntekter pr måned:		
Uførepensjon	kr	20 000,-
- Skatt	kr	3 300,-
Sum inntekter	kr	16 700,-
Utgifter pr måned:		
Husleie	kr	6 000,-
Livsopphold	kr	6 100,-
Livsopphold, barn 4 år	kr	2 125,-
Sum utgifter	kr	14 225,-
Inntekter minus utgifter:		
	kr	2 475,-

Peder Ås har altså kr 2.475,- igjen til fordeling på alle sine kreditorer. Det er dette beløpet Peder kan betale på gjelden hver måned, og vil være utgangspunktet for forhandlinger med kreditorene.

5.3 Når du har oversikt over din økonomiske situasjon

Ta kontakt med kreditorene og opprett en dialog. Det er ditt ansvar å kontakte kreditorene og få orden på situasjonen. Man har ikke så mange rettigheter på gjeldsrettens område.

Forklar hva slags situasjon du er i og kom med forslag til en løsning. Forslaget må være realistisk ut i fra egen økonomisk situasjon. De fleste kreditorer setter pris på at skyldner viser betalingsvilje.

Løsningsforslagene nedenfor innebærer en erkjennelse av gjelden. Dersom du mener du ikke skylder penger, må du *bestride* kravet, og ikke inngå i forhandlinger med kreditor.

Det er en rekke mulige løsningsforslag du kan forhandle med:

- **Betalingsutsettelse:** Man kan be om dette for en kortere eller lengre periode dersom man i dette tidsrommet har lav betalingsevne. Kreditor vil ofte gå med på dette mot at rentene fortsatt vil løpe eller at man underskriver et gjeldsbrev. Dette vil derfor ikke være noen langsiktig løsning på de økonomiske problemene. Du bør forklare kreditor hvorfor du er midlertidig ute av stand til å betale, og hvorfor du vil ha mulighet til å betale på et senere tidspunkt. Forslag til brev finnes under pkt. 5.3.1.
- **Frysing av renter:** Det er ofte vanlig å be om både betalingsutsettelse og frysing av renter samtidig. Som nevnt ovenfor er det vanskelig å få fryst rentene og det vil derfor ofte være enklere å få slettet renter i etterkant, for eksempel etter at man har betalt hele hovedstolen. Forslag til brev, som er det samme som for betalingsutsettelse, finnes under pkt. 5.3.1.
- **Nedbetalingsordning:** Man kan foreslå både høyere og lavere månedlige beløp som går til nedbetaling av kravet. Pass på at det du foreslår er mulig å gjennomføre. Det er som regel mulig å reforhandle en nedbetalingsavtale. For mer om nedbetalingsavtale, se under pkt. 5.3.3.
- **Tilbud om endelig oppgjør:** Har du muligheten, bør du foreslå endelig oppgjør. Det kan foreslås på både store og små beløp. Det er vanlig å foreslå at man betaler hovedstolen mot at renter og omkostninger slettes. Man kan også foreslå å betale størsteparten av hovedstolen mot at det resterende slettes. Ring gjerne kreditor og hør om mulighetene eller hva de er villig til å gå med på, før du sender et brev. Forslag til brev finnes under pkt 5.3.2.
- **Refinansiering:** Eier man bolig som ikke er fullt belånt, kan det lønne seg å ta opp et nytt lån på huset eller øke lånet man har for å dekke gjelden. Dette må vurderes og avgjøres sammen med banken.
- **Sletting av småkrav:** Har du mange små hovedkrav (ca kr. 1 000,-), går det an å søke om sletting av disse. Det er opptil kreditor om vedkommende vil gå med på det eller ikke, men jo eldre og mindre kravene i forhold til resterende gjeldsbyrde er, jo større er mulighetene for å få slettet kravet.
- **Offentligrettslige krav:** For enkelte krav til det offentlige, for eksempel staten eller en kommune, finnes det egne regler for nedbetalingsordninger, rentefrys og ettergivelse. Det offentlige kontoret som krever inn pengene, kan veilede rundt dette.

- **Gjeldsordning:** Dette er ment som en siste utvei ut av gjeldsproblemene. Det er strenge vilkår som må være oppfylt for å få gjeldsordning, se nærmere under kap. 6.

5.3.1 Forslag til søknad om betalingsutsettelse og rentefrys

Ditt navn

Adresse

Sted:....Dato:.....

Kreditors navn

Adresse

Jeg,, har en gjeld hos dere på kr som stammer fra

Her kan du skrive hvorfor du ikke har mulighet til å betale, f.eks arbeidsledighet, sykdom eller andre grunner. På grunn av dette er det for tiden vanskelig for meg å kunne betale Deres krav. For å forhindre at gjelden vokser meg over hodet, ønsker jeg betalingsutsettelse og frysing av renter.

Jeg håper at Dere tar min anmodning til følge, og at betalingsutsettelse og frysing av renter innvilges til

Vennlig hilsen

Signatur

Vedlegg: Bekreftelse for arbeidsledighet/legeattest, soningsattest, eller annet som bekrefter det du har sagt ovenfor.

5.3.2 Forslag til tilbud om endelig oppgjør

Ditt navn

Adresse

Sted:....Dato:.....

Kreditors navn

Adresse

TILBUD OM ENDELIG OPPGJØR I SAK NR XXXXXX

Jeg viser til tidligere korrespondanse i saken (*dersom du har hatt det*). Jeg har et gjeldskrav hos dere på kr. xx.

Jeg er villig til å tilby Dere kr. xx som fullt og endelig oppgjør.

Jeg har vært i kontakt med Dere flere ganger hvor jeg har fortalt om min gjeldssituasjon. (*Fortell hvorfor du har økonomiske problemer, f.eks at du er syk og derfor ikke får jobbet og hatt den inntekten du hadde før*).

Jeg har ikke, og vil ikke senere få mulighet til å betale Deres krav fullt ut. Et endelig oppgjør vil derfor være en god løsning for Dere. Dere vil spare mye tid og ressurser dersom dere slipper å kreve inn et beløp det er lite sannsynlig at Dere vil få innbetalt.

Jeg tilbyr med dette et endelig oppgjør. Jeg betaler kr. xx til Dere innen YY.YY.YYYY. Etter innbetalingen slettes resten av kravet Dere har mot meg.

Håper på positiv og rask tilbakemelding.

Vennlig hilsen

signatur

Vedlegg: Bekreftelse for arbeidsledighet/legeattest eller annet som bekrefter det du har sagt ovenfor.

5.3.3 Nedbetalingsavtale

I de fleste tilfellene vil en nedbetalingsavtale være det mest aktuelle for å få orden på gjelden din. Et forslag til nedbetalingsavtale bør omfatte alle kreditorene dine, og bør inneholde en oversikt over dine månedlige inntekter og utgifter. Det er først når du har en oversikt over hvor mye du kan betale hver måned, at du kan forsøke å få til en nedbetalingsavtale (se punkt 5.2).

Når du vet hvor stor disponibel inntekt du har etter fradrag for faste utgifter, kan du komme med et forslag om nedbetaling til kreditorene dine. Forslaget til nedbetalingsavtale kan enten være å tilby et like stort beløp til hver kreditor, eller at hver kreditor får en forholdsmessig andel hver av din disponible inntekt. Den forholdsmessige delen regnes ut fra hvor stor gjeld du har til hver enkelt kreditor. Dermed vil en kreditor du skylder kr. 20.000,- få dobbelt så mye som en kreditor du skylder kr. 10.000,-.

Det er viktig at du kommer med et forslag du har mulighet til å holde. Dersom du ikke overholder din egen nedbetalingsavtale, vil kreditorene være mindre velvillige til å inngå en slik avtale senere.

På neste side ser du et eksempel på et forslag til nedbetalingsavtale der kreditorene får forholdsmessig dekning. Et slikt brev bør du sende til alle kreditorene dine. Sammen med brevet bør du legge ved gjeldsoversikten din (se punkt 5.1), samt en kopi av din siste lønsslipp/trygdeutbetaling.

Ditt navn

Adresse

Sted:....Dato:.....

Kreditors navn

Adresse

FORSLAG TIL NEDBETALINGSAVTALE

Jeg,, har en gjeld hos dere på kr som stammer fra

Samlet er gjelden min på kr....., fordelt på ... (*antall*) kreditorer (se vedlagt gjeldsoversikt).

Her kan du skrive hvorfor du ikke har hatt mulighet til å betale som først avtalt, f.eks arbeidsledighet, sykdom eller andre grunner. Skriv kort om din situasjon i dag, arbeid, inntekt, utgifter, osv.

Jeg har på grunn av dette ikke hatt mulighet til å betale min gjeld som først avtalt. Jeg vil med dette fremsette forslag til ny nedbetalingsavtale, for å få orden på gjelden min.

Økonomisk oversikt

Inntekter pr måned:

Lønn	kr.	18.100,-
Skatt	kr.	3.300,-
Sum inntekter	kr.	14.800,-

Utgifter pr måned:

Husleie	kr.	6.000,-
Livsopphold	kr.	6.100,-
Livsopphold, barn 4 år	kr.	1.700,-
Sum utgifter	kr.	13.800,-

Sum disponibel inntekt

(inntekter minus utgifter) kr. 1.000,-

Oversikten over viser at jeg har kr. 1.000,- disponibelt til fordeling hver måned. Jeg setter med dette frem et forslag om å fordele overskuddet forholdsmessig på mine kreditorer.

	Kreditor / Inkassator	Totalgjeld	% av totalgjeld	Til fordeling
1.	Kreditt AS	10.000,-	25 %	250,-
2.	Bank AS	20.000,-	50 %	500,-
3.	Inkasso AS	10.000,-	25 %	250,-
	Totalt	40.000,-		1.000,-

Min gjeld til (f.eks. Inkasso AS) utgjør (f.eks. 25 %) av min totale gjeldsbyrde. Mitt forslag til en nedbetalingsavtale innebærer at jeg betaler 25 % av min disponible inntekt til Inkasso AS. (Dette avsnittet er et eksempel på hvordan du kunne fremsatt et forslag til kreditoren "Inkasso AS").

Forslaget til nedbetalingsavtale er sendt til alle mine kreditorer. Jeg håper at dere aksepterer mitt forslag, og at nedbetalingsavtalen innvilges. Jeg ber med dette om at dere sender ut giro på kr..... (f.eks. kr. 250,-) hver måned, fra (dato).

Vennlig hilsen

Signatur

Vedlegg: 1) Bekreftelse for arbeidsledighet/ legeattest eller annet
 2) Gjeldsoversikt
 3) Lønsslipp / trygd, sosialstønadsvedtak, el.l.

5.4 Frivillig kredittsperre

Mange opplever det som vanskelig å unngå å stifte ny gjeld. Dersom du ønsker det, kan du registrere deg selv med en frivillig kredittsperre hos kredittopplysningselskapene. Du vil dermed bli registrert med en betalingsanmerkning, på samme måte som når du ikke betaler et inkassokrav (se pkt. 4.5). Dersom noen tar en kredittsjekk på deg, f.eks. en bank, kredittkortselskap eller telefonselskap ved tegning av nytt abonnement, vil du bli vurdert som en uønsket kunde. Du kan når som helst selv slette kredittsperren.

Anmodning om frivillig kredittsperre må være skriftlig, og du bør sende ved kopi av legitimasjon. Kredittopplysningsbyråene du må sende anmodning til er:

Experian AS

Pb. 5275 Majorstuen
0303 Oslo

Lindorff Decision AS

Pb. 283 Skøyen
0213 Oslo

Dun & Bradstreet Norge AS

Pb. 1419 Vika
0115 Oslo

Dersom du har flere spørsmål vedrørende kredittopplysning og betalingsanmerkninger, kan du ta kontakt med Datatilsynet (se kap. 11).

6. GJELDSORDNING

6.1 Hva er en gjeldsordning?

En gjeldsordning er et alternativ til personlig konkurs, og blir også kalt "gjeldssanering". Formålet med gjeldsordningen er å gi personer med alvorlige gjeldsproblemer en mulighet til å få kontroll over sin egen økonomi. Ordningen skal sikre at skyldneren innfrir sine forpliktelser så langt det er mulig. Dette innebærer at skyldneren i en tidsperiode på normalt 5 år, betaler så mye som mulig, og som hovedregel slettes den resterende gjelden etter periodens utløp. Betalingen til kreditorene skal skje forholdsmessig, det vil si at det skal betales dobbelt så mye til en kreditor man skylder kr. 100.000, som til en kreditor man skylder kr. 50.000.

Det koster ingenting å få gjennomført en gjeldsordning, men det er nokså strenge vilkår som må være oppfylt (se pkt. 6.2.1). I gjeldsordningsperioden kan du beholde penger som er nødvendig til livsopphold, f.eks. penger til mat, klær og husleie.

Gjeldsordningen er å betrakte som en siste utvei for skyldnere som ellers aldri kunne blitt gjeldsfrie. Man får dermed ytterst sjelden gjeldsordning mer enn én gang.

Etter gjeldsordningsloven må man først selv forsøke å komme til en avtale om gjeldsordning med sine kreditorer, se punkt 6.2.2. Dette kalles "det egne forsøket". I prinsippet er det opp til partene hva som avtales i en slik gjeldsordning, men i praksis vil ofte kreditor kun godta et forslag til gjeldsordning som følger reglene i gjeldsordningsloven.

Dersom en eller flere kreditorer avslår forslaget til gjeldsordning, må man ta kontakt med sin lokale namsmann for å få hjelp til den videre prosessen, og få fastslått en frivillig eller tvungen gjeldsordning. En tvungen gjeldsordning stadfestes av namsmannen eller tingretten, og må ligge innenfor rammene gjeldsordningsloven setter.

Namsmannen har plikt til å veilede deg gjennom hele prosessen etter gjeldsordningsloven § 2-2. I tillegg kan du få veiledning hos en økonomisk rådgiver i kommunen, jf. gjeldsordningsloven § 1-5 og sosialtjenesteloven § 4-1.

6.2 Vilkår for gjeldsordning

Hovedvilkåret etter gjeldsordningsloven er at man er "varig ute av stand" til å oppfylle sine forpliktelser. Med dette menes at skyldneren ikke kan innfri sine gjeldsforpliktelser innen et rimelig tidsrom.

Med "varig ute av stand" menes ikke mer forbigående tilstander som arbeidsledighet, forbigående sykdom, eller fengselsopphold. Personer som er varig uføretrygdet, eller som selv i fullt arbeid ikke kan klare å bli gjeldsfrie over en lengre periode, vil imidlertid kunne oppfylle vilkåret. Det står mer om dette i punkt 6.2.3.

Ikke alle typer gjeld vil kunne omfattes av en gjeldsordning. For eksempel vil bidragsgjeld (barnebidrag) fortsatt måtte betales. Også gjeld som stammer fra straffbare forhold, eller er pantelikret i bolig, f.eks. et alminnelig boliglån, må dekkes fullt ut.

6.2.1 Forhold som utelukker gjeldsordning

Det fremgår av gjeldsordningsloven at ikke alle skyldnere kan få gjeldsordning. Noen omstendigheter som kan utelukke gjeldsordning er:

- Skyldneren har næringsgjeld knyttet til en virksomhet som fortsatt er i drift, eller har uavklarte gjeldsforhold etter en opphørt næringsvirksomhet.
- Skyldnerens bo er under behandling etter konkursloven.
- Det finnes uavklarte økonomiske forhold som vil vanskeliggjøre en gjeldsordning.
- Skyldneren har opptrådt illojalt overfor sine kreditorer, eller gitt uriktige eller villedende opplysninger til namsmyndighetene.
- Skyldneren har mye nylig stiftet gjeld, det vil si gjeld stiftet i løpet av de 2 siste årene.
- Skyldneren har gjeld som stammer fra straffbare forhold (bøter eller erstatning) nyere enn 3 år.
- Skyldneren har mye skattegjeld, og kan klandres for dette.

6.2.2 Utenomrettslig gjeldsordning ("eget forsøk")

Du må først selv forsøke å forhandle med kreditorerne dine. Det egne forsøket innebærer en plikt for deg til å fremsette et forslag til kreditorerne dine til hvordan du kan nedbetale gjelden din. Du bør forsøke å forklare kreditorerne dine at en gjeldsordning er den eneste måten du kan få orden på gjeldsproblemene dine. Det egne forsøket bør inneholde:

- Opplysninger om livssituasjon (arbeidssituasjon, utdanning, sivilstatus, helsetilstand, barn m.m).
- Årsaken til gjeldsproblemene dine.
- Fremtidsutsikter (arbeid / inntekter, helse).
- Oversikt over inntekter og utgifter, samt dokumentasjon over dette.
- Oversikt over totalgjelden, antall kreditorer og spesifisering over alle krav.

Forslag til løsning må omfatte alle kreditorer og alle krav, og i utgangspunktet ikke forfordele noen kreditorer fremfor andre. Dette innebærer at alle kreditorerne må tilbys de samme betingelsene. De viktigste unntakene fra denne hovedregelen gjelder kreditorer med krav som har tilstrekkelig pantelikkerhet i bolig, skatte- og avgiftskrav, og bidragskrav, som skal betales fullt ut på vanlig måte. For et eksempel på hvordan et forslag til eget forsøk kan se ut, se punkt 6.2.7.

En gjeldsordning er kommet i stand dersom alle kreditorerne går med på forslaget. Dersom en eller flere av kreditorerne ikke går med på forslaget ditt, må du gå til namsmannen og få hjelp til såkalt frivillig gjeldsordning.

6.2.3 Frivillig gjeldsordning

Hos namsmannen vil du få hjelp til å utarbeide en ny søknad. Du må da ha med deg følgende opplysninger:

- de siste 3 års selvangivelser og ligningsutskrifter
- dokumentasjon på lønn, trygd eller sosialstønad for de siste 3 måneder
- dokumentasjon på husleieinnbetaling eller husleiekontrakt
- dokumentasjon på alle gjeldsforhold
- dokumentasjon på eget forsøk
- dokumentasjon på andre utgifter som barnebidrag, medisinske utgifter, barnehageutgifter o.l.

For at namsmannen skal søke om frivillig gjeldsordning på dine vegne, må flere vilkår være oppfylt. Det er for det første et økonomisk vilkår og for det andre et vilkår om at det ikke må være støtende å innvilge gjeldsordning. Dette er de samme vilkårene som gjelder for en tvungen gjeldsordning, se punkt 6.2.4 nedenfor.

Dersom namsmannen finner at vilkårene er til stede, starter en såkalt gjeldsforhandlingsperiode. Gjeldsforhandlingsperioden varer i 4 måneder, og innebærer at kreditorene dine må stanse inndrivelsen av alle krav. Dersom det begjæres tvungen gjeldsordning (se nedenfor), utvides gjeldsforhandlingsperioden med 2 måneder.

6.2.4 Tvungen gjeldsordning

Dersom du ikke klarer å oppnå enighet med alle dine kreditorer, kan du sende begjæring (krav) til namsmannen om at tingretten må tvinge kreditorene til å måtte akseptere ordningen du har foreslått. Du må henvende deg til namsmannen og kreve tvungen gjeldsordning innen utløpet av gjeldsforhandlingsperioden på fire måneder.

I) Det økonomiske vilkåret.

Etter gjeldsordningsloven § 1-3, er det et vilkår at skyldneren er "varig ute av stand" til å oppfylle sine gjeldsforpliktelser. Det stilles ikke krav til en bestemt størrelse på gjelden.

Momenter i "varig ut av stand"-vurderingen:

Ved vurderingen av om skyldneren kan anses som varig ute av stand til å dekke sine forpliktelser, kan følgende momenter vektlegges:

- **Tidsperspektiv:**
Det er et krav om at skyldneren innen et rimelig tidsrom ikke kan oppfylle sine forpliktelser. Det betyr at man ikke bare skal vurdere nåværende betalingsevne, men også fremtidig betalingsevne. Vurderingen er dermed todelt mellom om skyldneren er ute av stand til å betjene gjelden sin nå, og om denne situasjonen er av en slik karakter at den vil fortsette å være slik i de neste årene.
- **Gjeldsforpliktelser:**
Hvilken type gjeld skyldneren har, vil også være av betydning i vurderingen. Noen typer gjeld er ment å betales ned over et lengre tidsrom, som for eksempel et

boliglån eller studielån. Andre typer gjeld er mer kortsiktig, som for eksempel forbrukslån. Dette vil være av betydning for hvor lang tidshorisont som anvendes i vurderingen.

○ **Forbigående betalingsvansker:**

Arbeidsledighet, permisjon, attføring, lengre sykehusopphold og soning i fengsel er alle situasjoner som i utgangspunktet betraktes som forbigående og ikke varige. En vil derfor normalt anta at skyldneren igjen vil komme i inntektsgivende arbeid. I tillegg vil skyldnerens alder, helsetilstand, sosiale forhold, omsorgsforpliktelser og fremtidige arbeidsmuligheter også være av betydning både i denne vurderingen av situasjonens midlertidige karakter, men også i vurderingen av fremtidsutsiktene generelt.

○ **Alder:**

Unge skyldnere skal måtte tåle større økonomiske belastninger enn eldre, og det vil derfor være vanskeligere for unge å få en gjeldsordning. Med ung alder menes personer opp til begynnelsen av førtiårene. Skyldnerens unge alder blir ofte vurdert som særlig grunn til å fastsette en gjeldsordningsperiode som er lengre enn lovens hovedregel på fem år. Høy alder (minst 60 år) kan i seg selv være tilstrekkelig begrunnelse for å innvilge frivillig gjeldsordning. Dersom gjeldsordningen skal få reell betydning for skyldneren, bør ikke gjeldsordningen strekke seg for langt inn i alderdommen.

○ **Helsetilstand:**

Sykdom kan tillegges vekt. Sykdommens art og varighet vil være av betydning. Dersom man er 100 % ufør vil det være et sterkt moment for innvilgelse av gjeldsordning, da denne tilstanden som regel er varig.

○ **Sosiale forhold:**

Sosiale forhold kan også tas i betraktning. Det vil typisk være hensyn til barn, men også andre forhold kan tillegges vekt. De sosiale hensyn må da veies opp mot hensynet til kreditorenes interesse i å få full dekning for kravene sine.

II) Støtendekriteriet

Etter gjeldsordningsloven § 1-4 er det et vilkår at gjeldsordningen ikke vil virke støtende for andre skyldnere eller samfunnet for øvrig.

Åpning av gjeldsforhandling skal nektes dersom:

- Omstendighetene ved gjeldsstiftelsen eller skyldnerens senere disposisjoner klart tyder på at skyldneren på en illojal måte har innrettet seg med sikte på å oppnå gjeldsordning.
- Skyldneren forsettelig eller grovt uaktsomt har gitt feilaktige eller villedende opplysninger til namsmyndighetene om økonomiske forhold av betydning for saken.

Momenter i ”støtende”-vurderingen:

Ved vurderingen av om åpning av gjeldsforhandlinger er støtende, skal det etter gjeldsordningsloven § 1-4 særlig legges vekt på følgende forhold som støtende:

- **Nylig stiftet gjeld:** Dersom mer enn halvparten av skyldnerens gjeld er stiftet i løpet av de to siste årene, kan det anses som støtende. Forsvarlig låneopptak til refinansiering, eller til nødvendig bolig og lignende medregnes ikke i denne sammenhengen.
- **Gjeld fra straffbare forhold:** Hvis en betydelig del av gjelden er bøter eller erstatningskrav som stammer fra straffbare forhold som skyldneren er dømt for i løpet av de seneste tre år, vil det kunne tillegges vekt.
- **Omstøtelige disposisjoner:** Har skyldneren foretatt disposisjoner som ville vært omstøtelig i konkurs, se dekningsloven kap. 5, vil det tale mot gjeldsordning. Typiske tilfeller er overføringer av verdier til nærstående, eller illojale disposisjoner for å unndra midler fra kreditorer.
- **Manglede oppfyllelse av økonomiske forpliktelser:** Har skyldneren i den nærmeste tiden før gjeldsordningssøknaden ble sendt, på sterkt klanderverdig måte unnlatt å oppfylle sine forpliktelser så langt det var mulig, kan det regnes som støtende.
- **Skatte- og avgiftsgjeld:** Hvis en betydelig andel av den samlede gjeld er skatte- og avgiftsgjeld, skal det tillegges vekt, men bare dersom skyldneren kan klandres for å ha pådratt seg gjelden.

6.2.5 Under gjeldsordningsperioden

Under gjeldsordningen skal du oppfylle din del av avtalen, noe som normalt innebærer å betale avdragene som er fastsatt.

Inntekt

Du kan beholde inntekter til dekning av utgifter til bolig, og til avdrag på den pantesikrede delen av gjelden som ikke skal tas med i gjeldsordningen. Dessuten vil du kunne beholde en månedlig sum til nødvendige livsoppholdsutgifter. Veiledende livsoppholdssatser under gjeldsordning er fastsatt av Barne- og Likestillingsdepartementet 01.07.2009 i rundskriv Q-08/2009. Disse utgjør ca. 85 % av minstepensjonen.

Voksen, enslig	kr. 10.169,- per md
Ektefelle/samboere	kr. 9.395,- per pers (kr. 18.790,-) per md

I tillegg finnes satser for samvær med barn, og utgifter til husleie. Oppdaterte satser får du ved å henvende deg til din lokale namsmann, eller på nettsidene til Barne- og Likestillingsdepartementet (www.bld.dep.no).

Bolig

Du vil måtte selge boligen din dersom kreditorerne får best dekning ved et salg, og i hvert fall dersom boligens standard overstiger det som er rimelig for deg og din familie. Dersom du må selge boligen, har du krav på leie av erstatningsbolig som tilfredsstillende rimelige krav. Dette må du kreve overfor tingretten.

Gjeld

Uten kreditorenes samtykke er det ikke adgang til å stifte ny gjeld mens gjeldsforhandlingene pågår. Ved åpning av gjeldsforhandling oppnår skyldneren en betalingsutsettelse på fire måneder, men pålegges samtidig å opptre lojalt. I løpet av de fire månedene skal forslaget til gjeldsordning utarbeides. Siden du slipper å betale dine kreditorer i denne perioden, pålegger loven deg å avsette lønn og annen inntekt du måtte ha utover det du og din husstand trenger til det nødvendige underhold. Normalt vil dette skje ved at namsmannen foretar lønnstrekk.

Endring av gjeldsordningen under gjeldsordningsperioden

Dersom din økonomi blir dårligere, for eksempel dersom du mister jobben, slik at du får problemer med å oppfylle avtalen, må du ta kontakt med namsmannen.

Skulle du få bedre økonomi, har du plikt til å informere om dette. Dersom du på noen måte gjør deg skyldig i uredelighet eller grovt har tilsidesatt dine plikter i henhold til ordningen, kan tingretten oppheve gjeldsordningen.

6.2.6 Etter gjeldsordningsperioden

Hovedregelen ved en tvungen gjeldsordning er at hele eller deler av gjelden ettergis. Dette vil også i de fleste tilfeller gjelde en frivillig gjeldsordning. Det hele avhenger av hva som er avtalt.

Dersom du innen to år etter gjeldsordningens utløp mottar arv, gevinst eller liknende av betydelig omfang, kan gjeldsordningen etter begjæring fra kreditor settes helt eller delvis til side.

6.2.7 Forslag til gjeldsordning (eget forsøk)

DETTE ER ET FORSLAG TIL HVORDAN DU KAN SKRIVE BREV TIL DINE KREDITORER FOR Å FÅ I STAND EN GJELDSORDNINGSAVTALE (LES MER OM KRAVET TIL "EGET FORSØK" JF. GJELDSORDNINGELOVEN § 1-3, 2.LEDD I PUNKT 6.2.2 OVENFOR).

Ditt navn

Adresse

Sted og dato

Kreditor

Adresse

FORSLAG TIL FRIVILLIG GJELDSORDNING FOR *navn*, FØDSELSNUMMER *yyyyyy yyyyy*.

Jeg har havnet i økonomisk uføre og er ikke i stand til å betjene min gjeld fullt ut. Jeg ønsker derfor å få i stand en gjeldsordningsavtale med mine kreditorer.

Dersom mitt forslag til frivillig gjeldsordningsavtale ikke fører frem, vil jeg søke gjeldsordning gjennom namsmannen, jf. gjeldsordningsloven § 1-3 (2).

Bakgrunnen for betalingsproblemene

(I dette avsnittet forteller du kort om hvorfor du har økonomiske problemer. Du bør legge ved dokumentasjon som bekrefter det du forteller).

Inntektsforhold

(Fortell om din inntektssituasjon; om du er i arbeid eller er trygdet, eventuelle biinntekter osv. Du bør legge ved kopi av lønns slipper eller lignende for de tre siste månedene).

Utgiftsforhold

(Fortell om dine utgifter. Husk at du under en gjeldsordning, som utgangspunkt, kun vil få holde av penger til boligutgifter samt såkalt "livsopphold". Les om livsopphold under punkt 6.2.5 i denne brosjyren.

Oppgi dine husleie- eller låneutgifter og legg ved dokumentasjon for dette. Fortell også dersom du har ekstraordinære utgifter i forbindelse med sykdom, barn osv. som ikke dekkes av livsoppholdet)..

Livsopphold

Livsopphold og utgifter til samvær er avsatt etter veiledning av de til enhver tid gjeldende satser fra barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet. For tiden er livsoppholdssatsen for enslige kr. 115.848 per år. Jeg ser at jeg klarer meg med mindre, og ønsker dermed å avsette kr. *x* (for eksempel kr. 8000) hver måned slik at kreditorene skal få en mest mulig rettferdig dekning av sine krav.

Skyldners budsjett

Basert på dagens økonomiske situasjon gir mitt budsjett følgende resultat til fordeling:

	Pr. år	Pr. mnd.
Inntekter		
Sum brutto inntekt		
Skattetrekk		
Disponibel inntekt		

Utgifter		
Husleie/boutgifter		
Livsopphold voksne		
Sum utgifter		

Resultat		
----------	--	--

Formue

Jeg er ikke eier av formuesgoder med større verdi enn at de etter forholdene med rimelighet kan beholdes, jf. gjeldsordningsloven § 4-5.

Gjeld

Jeg har x fordringshavere og en samlet gjeld på kr.

Fordringshaver	Beløp	% av totalgjeld	Beløp til hver enkelt kreditor pr.mnd.
Eks. : Lindorff AS	5639,00	7 %	(7 % av "resultat" fra budsjettet = betjening)*

*Utregningen forutsetter at det ikke finnes prioriterte krav, altså krav som skal betales fullt ut. Se punkt 4 i avtalevilkårene nedenfor.

Dekning

Betalingsplanen er utarbeidet på bakgrunn av dividendeprinsippet, slik at kreditorene får betaling etter størrelsen på sitt krav i forhold til totalgjelden. Prioriterte krav vil dekkes først.

Om min økonomi skulle bedre seg, for eksempel om jeg får en rimeligere husleie eller en lønnsøkning, vil selvsagt utbetalingene øke tilsvarende.

Avtalevilkår

1. Gjeldsordningsperioden skal ha en varighet på 5 år fra (dato).
2. I gjeldsordningsperioden skal alle mine inntekter fordeles på fordringshaverne. Før fordringshaverne kan kreve dekning har jeg imidlertid rett til å dekke utgifter som fremgår i budsjettet. Ved endringer har jeg rett til å dekke økte utgifter før fordringshaverne kan kreve dekning, så fremt utgiftene ikke overstiger det som er rimelig til enhver tid.

Jeg vil alltid kreve et lavere livsopphold enn satsene til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, så sant kreditorene går med på en frivillig avtale utenfor namsmannsapparatet.

3. Begge parter har mulighet til å begjære endring av beløpet som er til fordeling mellom kreditorene under gjeldsordningsperioden i henhold til gjeldsordningsloven § 6-1 og § 6-2.
4. Prioriterte krav etter gjeldsordningsloven skal dekkes før uprioriterte krav får dekning, jf. gjeldsordningsloven § 4-8 bokstav:

c. Skatte- og avgiftskrav.

Skatte- og avgiftskrav som er oppstått etter åpningstidspunktet omfattes ikke av gjeldsordningen med mindre kravet er en følge av at skyldner har hatt et for lavt forskuddstrekk i gjeldsordningsperioden, og dette har medført høyere dividende enn om trekket hadde vært riktig. Tilsvarende gjelder for skatte- og avgiftskrav som fastsettes ved vedtak etter åpningstidspunktet.

Dersom skyldnerens skattetrekk i løpet av gjeldsordningsperioden skulle vise seg å være for lavt, og dette har ført til en høyere dividende for kreditorene, skal eventuell restanse som forfaller i løpet av gjeldsordningsperioden dekkes fullt ut.

(Dersom du har andre prioriterte krav, for eksempel bidragskrav jf. gjeldsordningsloven § 4-8 bokstav d (unntatt bidragsgjeld til det offentlige) eller straffekrav jf. bokstav h (kun bot, erstatning eller oppreisning); vis til bestemmelsen og skriv noen ord om hvordan dette skal dekkes inn).

5. For at fordringshaverne skal ha kontrollmulighet med oppfyllelsen av avtalen skal skyldner hvert år fremlegge følgende dokumentasjon:
 - a. Utskrift av likning
 - b. Lønns- og trekkoppgaveDette skal hvert år, når likningen foreligger, sendes kreditorene.
6. Administrasjon av ordningen: Jeg plikter selv å administrere ordningen. Om det er overskudd i min økonomi vil det opprettes en konto hvor penger settes inn hver måned. Av enkelthetshensyn vil utbetalinger fra kontoen foretas fire ganger i året etter dividendeprinsippet. Prioritert gjeld vil dekkes først.
7. Jeg plikter innen rimelig tid og på betryggende måte å opplyse mine fordringshaverne dersom det inntreffer omstendigheter som jeg forstår eller må forstå kan gi fordringshaverne rett til omgjøring eller tilsidesettelse av gjeldsordningen, jf. gol § 6-4.
8. Når gjeldsordningsperioden er over etter fem år, bortfaller all restgjeld som er omfattet av gjeldsordningen. Fordringshavere plikter å foreta sletting av kravene.

Likelydende brev er sendt samtlige kreditorer. Det bes om tilbakemelding så raskt som mulig og senest innen (dato). Ikke mottatt svar vil bli ansett som et avslag på forslaget.

Vennlig hilsen

Signatur

Vedlegg: *Oversikt over kreditorer, dokumentasjon av boutgifter og inntekter*

7. LÅNEKASSEN SOM KREDITOR

Lånekassen er både långiver og forvaltningsorgan. Det gjelder derfor særlige regler for Lånekassens gjeldsinndrivelse.

Lånekassen har, som alle andre forvaltningsorganer, veiledningsplikt overfor deg som skyldner etter forvaltningsloven § 11. Dette innebærer at Lånekassen plikter å gi deg informasjon og veiledning om hvordan du kan få orden på studiegjelden din.

Lånekassens virksomhet reguleres av utdanningsstøtteleven med forskrifter.

7.1 *Forholdet til Lånekassen før mislighold*

Betalingsutsettelse – Uten noen spesiell grunn kan man søke om betalingsutsettelse og få utsatt halve terminbeløp i til sammen 6 år (24 ganger), eller hele terminbeløp i til sammen 3 år (12 ganger). Rentene løper selv om det gis betalingsutsettelse.

Rentefritak – En kan ha rett til fritak for renter dersom en har lav inntekt på grunn av videre utdanning, sykdom, arbeidsledighet, verneplikt, fødsel og omsorgsarbeid, eller fengselsopphold, og dette kan dokumenteres. Rentefritaket gis i ettertid av perioden du søker for (sletting av renter).

Ettergivelse – Ved varig uførhet, kan en søke om ettergivelse (sletting) av studiegjeld.

For mer informasjon, og søknadsblanketter, se www.lanekassen.no.

7.2 *Mislighold og inkasso*

En har plikt til å betale et terminbeløp, selv om en ikke mottar et betalingsvarsel. Hvis et terminbeløp ikke blir betalt, og en heller ikke søker om betalingsutsettelse og får det innvilget, sender Lånekassen et andregangsvarsel (purring). Gebyret for dette er i 2009 kr. 280,-. Dersom en fremdeles ikke betaler, sender Lånekassen et varsel om oppsigelse, med ytterligere kr. 490,- i gebyr. Dersom terminbeløpet fremdeles ikke betales, sier Lånekassen opp lånet. Dette innebærer at hele lånet forfaller i sin helhet, og renten settes opp med én prosent.

7.2.1 *Midlertidig overføring*

Når lånet sies opp, kan Lånekassen kreve at du betaler inn hele lånet, ikke bare terminbeløpet som er ubetalt. Kravet blir ved oppsigelse midlertidig overført til Statens Innkrevingsentral (SI). SI vil forsøke å tvangsinnkreve gjelden i form av trekk i lønn eller trygd, eller det kan bli tatt pant i eiendeler som hus, leilighet eller bil o.l. Selv om SI krever inn gjelden, mister du ikke dine rettigheter hos Lånekassen, som betalingsutsettelse og sletting av renter. Man kan også inngå en frivillig betalingsavtale med SI. Merk at oppsigelsen oppheves dersom en betaler inn ubetalte terminbeløp, eller dersom betalingsutsettelse innvilges.

Innbetaling eller trekk i lønn dekker kravet i følgende rekkefølge; inkassoomkostninger, gebyrer, renter og til slutt selve lånet.

7.2.2 Permanent overføring

Dersom gjelden din har vært oppsagt over lang tid, kan du miste alle rettigheter som kunde i Lånekassen.

Har du misligholdt lånet ditt i mer enn tre år, vil det normalt bli overført til Statens innkrevingsentral på permanent basis. Med mislighold menes at man ikke betaler det man skal og heller ikke på annen måte ordner opp i saken.

Blir gjelden permanent overført til Statens innkrevingsentral, **mister du alle rettigheter som kunde i Lånekassen**, dvs. rett til betalingsutsettelse, rentefritak, ettergivelse og tildeling av stipend og lån. Det er allikevel slik at dersom du er **minst 50% ufør**, og mottar varig uførepensjon fra folketrygden eller tilsvarende pensjonsordning i utlandet, kan du ha rett til å få hele eller deler av lånet ditt ettergitt av Lånekassen, selv om det er overført til Statens innkrevingsentral. Søknad om dette fremsettes Lånekassen, og søknadsskjema finner du på www.lanekassen.no.

Statens innkrevingsentral kan dessuten sette i gang tvangsinnkreving og ta trekk i lønn eller trygd. De kan også ta pant i eiendelene dine. Du får også betalingsanmerkninger og dermed problemer med å få lån andre steder.

Før gjelden blir permanent overført til Statens innkrevingsentral vil du få både **varselbrev** og **vedtaksbrev** om den permanente overføringen av gjelden.

Selv om lånet har vært misligholdt i mer enn tre år, vil *ikke* Lånekassen overføre gjelden til Statens innkrevingsentral på permanent basis dersom:

- du har inngått en betalingsavtale som du overholder
- du har trekk i lønn eller trygd
- du i løpet av det siste året har betalt et vesentlig beløp
- du har dokumentert at du har rett til betalingslettelse

Det er smart å ta kontakt med Lånekassen for å gjøre en avtale om for eksempel nedbetaling før det treffes vedtak om overføring.

8. GJELDSPROBLEMER UNDER SONING

8.1 Økonomisk rådgivning

Fengslene i Norge er pålagt å hjelpe de innsatte med økonomisk rådgivning, se sosialtjenesteloven § 4-1. Dette skal ivaretas av sosialkuratorene som er tilknyttet de forskjellige fengslene. I de fengslene som ikke har en egen sosialkurator, er det vanlig at kontaktbetjenten er behjelpelig med dette.

8.2 Forhandlinger med kreditor

For en oversikt over hvordan du går frem for å få orden på gjeldsproblemene dine, vises det til kapittel 5. Når du henvender deg til kreditor, bør du likevel få frem at du sitter i fengsel, og dermed ikke har mulighet til å skaffe deg egen inntekt. Det kan dermed være enklere å få til en ordning med betalingsutsettelse og rentefrys. Sammen med brev til kreditorer, bør du legge ved en kopi av soningsbekreftelse.

Juss-Buss har i samarbeid med JURK (Juridisk rådgivning for kvinner) laget filmen ”*Gjeld under soning*”, som et hjelpemiddel for deg som soner en fengselsdom og har gjeldsproblemer. Filmen er tilgjengelig i de fleste norske fengsler, og på våre nettsider www.jussbuss.no. Sammen med filmen følger også en brosjyre, som du kan få ved å ta kontakt med enten Juss-Buss, eller kontaktbetjenten din.

Informasjon om håndtering av gjeld finner du også i *Fangehandboka* utarbeidet av Juss-Buss.

9. BEGREPER

Begjæring - Et formelt juridisk uttrykk som man bruker i en rekke tilfeller når man skal kreve noe, for eksempel må en tvungen gjeldsordning *begjæres*.

Beslagsfrie midler - se dekningsfrie midler.

Bo - Det finnes mange typer bo, slik som dødsbo, uskiftebo og konkursbo. "Bo" er betegnelsen på en egen formuesmasse med verdier og gjeld. Når for eksempel noen dør, oppnevnes en person til å sørge for at gjelden betales og at de verdiene som etter dette måtte være til overs, fordeles mellom arvingene. Denne personen kalles gjerne "bobestyrer" fordi han er ansvarlig for å forvalte/gjøre opp dødsboet.

Debitor - Skyldneren; den som skylder pengene.

Dekning - Kan referere til hvor stor andel av kravet som er betalt: Dersom du har betalt hele kravet, så har kreditor fått full dekning for sitt krav. Kan også bety at kreditor får beslag i midler hos skyldneren.

Dekningsfrie midler - Betegnelsen på de ting og penger som du har krav på å beholde til det nødvendige livsopphold og som kreditor derfor ikke har lov til å ta til dekning av sitt krav.

Eksigibelt gjeldsbrev - Gjeldsbrev eller panterett som kan drives inn direkte av namsmannen uten å gå via søksmål og dom, fordi det i seg selv er tvangsgrunnlag. Denne type gjeldsbrev må lyde på et bestemt beløp og det må stå klart at det kan inndrives uten søksmål og dom. Teksten henviser til tvangsfullbyrdelsesloven § 7-2 bokstav a. Gjeldsbrevet må også undertegnes av to vitner.

Fordringshaver - Kreditor; den som skyldneren (debitor) skylder penger.

Foreldelse - Et pengekrav foreldes når kreditor har brukt for lang tid på å gå til rettslige skritt for å kreve inn pengene sine. Foreldelse innebærer at kravet ikke lengre kan kreves inn. Den alminnelige foreldelsesfristen er 3 år fra tidspunktet kreditor tidligst kunne kreve betaling.

Forfall - Den dato da betalingsplikten inntreffer, og gjelden eller et avdrag skal betales.

Forholdsmessig betaling - Hver kreditor får like stor prosentvis dekning av sine krav i forhold til totalgjelden. Det vil si at hver kreditor får en så stor del av det du kan avse i måneden, som tilsvarer størrelsen på det du skylder *ham* i forhold til den totale gjeldsbyrden til alle kreditorene samlet. På den måten lar du ingen kreditorer bli forfordelt og dermed få større dekning av kravet enn de andre. Dette er den løsningen som bl.a. brukes i konkurser og gjeldsordning.

Forkynnelse - En juridisk betegnelse som brukes når rettsvesenet meddeler en part noe, for eksempel når forliksrådet gir deg beskjed om at du er innkalt til møte.

Forliksklage - Kreditor sender en klage til forliksrådet med en påstand om at du for eksempel skylder ham penger, og krever et møte for å få til et forlik, eller en domsavgjørelse han kan bruke for å få namsmannens hjelp til å inndrive kravet.

Forsinkelsesrenter - Det begynner å løpe en høyere rente hvis du ikke betaler når du skal. Forsinkelsesrentens størrelse endres hvert halvår av Finansdepartementet, og er per 01.07.2009 på 8,25 %. Løper det allerede en rente som er høyere enn denne kan kreditor kreve den løpende renten. Foreligger det ikke noen bestemt forfallsdato, løper

forsinkelsesrentene først fra 1 måned etter påkrav. Denne type renter er også kalt morarenter eller strafferenter.

Fraværdom - Dersom du blir innkalt til forliksrådet/retten men unnlater å skrive tilsvare eller å møte, vil det bli avsagt fraværdom, tidligere kalt uteblivelsesdom. En slik dom tar alle klagers påstander til følge, og innebærer at du taper saken. Det er en forutsetning for at slik dom kan avsies at klager har krevd dette i forliksklagen.

Gjeldsbrev - Et skriftlig og i det ytre selvstendig løfte om å betale penger, eller å være penger skyldig. Et gjeldsbrev er ikke i det ytre selvstendig dersom det ikke klart fremgår om skyldneren virkelig skylder pengene, for eksempel dersom forpliktelsen er betinget av en spesiell hendelse som gjeldsbrevet ikke gir svar på om er inntrådt.

Gjeldssanering - Det er ikke et eget rettslig begrep. Det mange ofte mener er gjeldsordning.

Hoveddebitor - Uttrykket brukes ofte for å skille mellom låntakeren og kausjonisten ("kausjonsdebitor") da kausjonisten også kan være ansvarlig for den samme gjelden som hovedskyldner. Dette vil være tilfellet dersom han har avtalt at han skal betale dersom hovedskyldner misligholder, hovedskyldner har misligholdt og långiver har gjort ansvaret etter avtalen gjeldende.

Inkasso - *Utenomrettslig inkasso* er når kreditoren skriver betalingsoppfordring til deg for å få inn det han har til gode. Kreditor kan også overlate inndrivelsen til et inkassobyrå. *Rettslig inkasso* er når kreditor senere bringer saken inn for domstolene for deretter å få namsmannens bistand til å få lønnstrekk eller pant i noe du eier.

Kausjon - Løfte om økonomisk sikkerhet fra en tredjeperson. Långivere stiller ofte som betingelse at slikt løfte avgis for å låne ut penger.

Kausjonist - Den som har gitt en garanti til kreditor om å betale hvis den egentlige skyldneren ikke kan eller vil betale.

Kausjonsdebitor - Den som skylder banken penger fordi han har kausjonert og hoveddebitor ikke betaler, slik at banken i stedet krever ham.

Krav - Krav og gjeld betyr det samme, men man snakker om krav når man ser saken fra kreditors side (det er *kreditors* krav), og man taler om gjeld når man ser saken fra debtors side (det er *debtors* gjeld).

Kreditor - Den som har penger til gode; den debitor/skyldneren skylder penger til (fordringshaver).

Legalpant - En lovbestemt panterett; en rett til pantesikkerhet som noen har fordi det står i loven. Se også nedenfor under "*Pant*".

Mislighold - Det at man ikke oppfyller en avtale riktig. I gjeldssaker vil det si at du betaler for sent, betaler for lite eller ikke betaler i det hele tatt. Som regel vil det stå på gjeldsbrevet hva som vil skje ved mislighold, for eksempel at hele kravet må betales med en gang dersom et avdrag ikke betales til avtalt tid. Dette kalles ekstraordinært forfall.

Morarenter - Se forsinkelsesrenter.

Namsmannen - Offentlig tjenestemann som blant annet står for tvangsfullbyrdelse av krav når du ikke betaler. Namsmannen står for utlegg og tvangsauksjoner. Utenfor storbyene er det gjerne lensmannen som er namsmann.

Pant - Kreditor får sikkerhet i en ting eller eiendom for å få betaling. Denne sikkerheten/panteretten gir ham rett til å kreve tingen/eiendommen solgt for å få betaling

dersom du ikke betaler innen en viss tid. Panterett må som regel avtales, men enkelte typer krav har sikkerhet gjennom lovregler (slik som for eksempel kommunale avgifter). Se også ovenfor under "*Legalpant*".

Preklusivt proklama - En melding til kreditorene om å melde sine krav innen en nærmere bestemt frist. Gjør de ikke det, mister de kravet. Meldingen settes bl.a. inn i Norsk Lysningsblad, og må skrives på en bestemt måte.

Påkrav - Kreditor gir debitor beskjed om at han vil ha betaling. Hvis debitor ikke får beskjed om at betaling skal skje en bestemt dato, må han betale straks eller innen 14 dager.

Referanse - Et nummer eller et navn som viser hva saken gjelder og eventuelt hvem som er saksbehandler. Det brukes av offentlige kontorer, inkassoselskaper og andre for lettere å finne fram til riktig sak, og kan for eksempel være nummeret på gjeldsbrevet eller kontonummeret ditt. Referanse finnes på alle brev du får, og bør brukes hver gang du henvender deg til kreditor eller et kontor.

Refinansiering - Betyr at skyldneren tar opp et helt nytt lån med nye betingelser (slik som ny rente og nye forfallsdatoer) for å betale ned ett eller flere gamle lån. Man "byter" m.a.o. et eller flere gamle lån med et nytt.

Rentefritak - Uttrykket er dekkende for flere alternative ordninger; det kan for eksempel enten medføre at rentene slutter å løpe fra en bestemt dato eller at renter ikke skal løpe i en bestemt periode. Det som er felles for de ulike ordningene, er at man i større eller mindre utstrekning fritas fra å betale renter.

Rettsgebyr (R) - Et gebyr som betaling til staten i forbindelse med for eksempel namsmannens eller domstolens utførelse av arbeidsoppgaver, og beregnes med utgangspunkt i et grunngebyr som kalles rettsgebyret. Det koster for eksempel 1 rettsgebyr å få behandlet en klage i forliksrådet. Rettsgebyrets størrelse endres jevnlig. Et rettsgebyr er per 01.01.2010 kr. 860,-.

Skyldner - Den som skylder pengene; låntageren, også kalt debitor. Når et kausjonsansvar er gjort gjeldende slik at kausjonisten også kreves for betaling, kalles låntageren gjerne hovedskyldner eller hoveddebitor, fordi han som låntager er den hovedansvarlige for sitt lån.

Tilsvar - Ditt svar på kreditors påstand når du blir innkalt til forliksrådet eller stevnet for retten. Her gir du beskjed om du er enig i kravet eller ikke, og begrunner ditt synspunkt.

Trekkpliktig - Betegnelse på den som har plikt til å foreta trekk i lønn eller trygd etter en vedtatt utleggsforretning, det vil si arbeidsgiver eller NAV.

Tvangsauksjon - Fast eiendom eller gjenstander som er pantsatt eller tatt utlegg i, selges på auksjon. Dette skjer etter krav fra en kreditor når du ikke betaler. Namsmannen står for auksjonen, og ofte brukes det en medhjelper. Det påløper omkostninger ved auksjonen.

Tvangsfullbyrdelse - Betyr at den som begjærer fullbyrdelse får tvangsmyndighetenes hjelp til å tvinge gjennom fullbyrdelse/oppfyllelse av sin rettighet. Rettigheten som kreves fullbyrdet kan enten fremgå av loven eller bero på en avtale. I saker om pengekrav - som oftest grunner seg på en avtale mellom långiver og låntager - vil tvangsfullbyrdelse medføre at skyldneren tvinges til å oppfylle sin betalingsplikt, for eksempel ved at noen av hans eiendeler selges eller ved at det foretas trekk i hans lønn. Se mer under "*Tvangsgrunnlag*" og "*Tvangskraftig*".

Tvangsgrunnlag - Dette er det rettslige grunnlaget for å kunne kreve tvangsgjennomføring ved tvangsmyndighetenes hjelp. Det er bl.a. nødvendig for å kunne få namsmannens hjelp til å inndrive et krav. Begrunnelsen for at kreditor må ha et rettslig grunnlag, er at han ikke skal kunne tvangsgjennomføre urettmessige krav. For eksempel vil en dom eller et eksigibelt gjeldsbrev være tvangsgrunnlag. Se mer under "*Tvangsfullbyrdelse*" og "*Tvangskraftig*".

Tvangskraftig - For at et tvangsgrunnlag skal kunne tvangsfullbyrdes, må det være tvangskraftig. Vilkårene for tvangskraft følger av tvangsloven kap. 4: Kravet må bl.a. være forfalt og misligholdt, rettet mot riktig person (skyldneren), og dersom grunnlaget er en alminnelig dom, må dommen være rettskraftig. Se også under "*Tvangsfullbyrdelse*" og "*Tvangsgrunnlag*".

Tvangsmyndigheter – Namsmyndighetene. Offentlig myndighet som utfører tvangsgjennomføring eller tvangsfullbyrdelse av rettigheter på begjæring fra rettighetshaveren. Det kan være namsmannen som tvangsinndriver en kreditors pengekrav på begjæring fra kreditor, men det kan også være kemneren som inndriver skattekrav på vegne av staten.

Uskifte - Når man er gift og ektefellen dør, kan man vente med å gi avdødes arvinger arv til man selv dør. Fordi boet ikke er skiftet med arvingene, sier man at man "sitter i uskifte".

Uteblivelsesdom - se "*Fraværdom*".

Utlegg - Panterett eller lønnstrekk som kreditor har fått ved hjelp av namsmannen når skyldneren ikke betaler. Fast eiendom eller gjenstander selges etter en tid på tvangsauksjon hvis skyldneren fremdeles ikke betaler. Salgssummen går til betaling av salgsomkostninger og gjeld.

10. LOVREGISTER

Her finner du en oversikt over lover som det vises til i brosjyren. Lovene i sin helhet kan du finne i en lovsamling, eller ved å gå på Lovdatas nettsider (www.lovdatab.no).

- Lov om gjeldsbrev (gjeldsbrevloven, eller gbl.), lov av 17. feb 1939 nr. 1.
- Lov om renter ved forsinket betaling (forsinkelsesrenteloven, eller rentel.), lov nr. 100/1976.
- Lov om foreldelse av fordringer (foreldesloven, eller fl.), lov nr. 18/1979.
- Lov om pant (panteloven, eller pantel.), lov nr. 2/1980.
- Lov om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven, eller deknl.), lov nr. 59/1984.
- Lov om innkassovirksomhet (inkassoloven, eller inkl.), lov nr. 26/1988.
- Lov om tvangsfullbyrdelse (tvangsloven, eller tvfbl.), lov nr. 86/1992.
- Lov om frivillig og tvungen gjeldsordning (gjeldsordningsloven, eller gol.), lov nr. 99/1992.
- Lov om finansavtaler (finansavtaleloven, eller fal.), lov nr. 46/1999.
- Lov om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteloven), lov nr. 37/2005.
- Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven, eller tvl.), lov nr. 90/2005.

11. NYTTIGE TELEFONNUMRE

Alfabetisk liste	Telefonnr.
Bankklagenemnda	22 20 30 14
Datatilsynet	22 39 69 00
Forbrukerrådet	815 58 200
Forlikrådet i Oslo	21 01 47 00
Inkassoklagenemnda	33 46 56 57
Lånekassen	0 45 45
Namsfogden i Oslo	21 01 47 00
NAVI, Navs Innkrevingsentral	78 97 77 00
NAVs Servicetelefon	810 33 810
Norske Inkassobyråers Forening	33 46 95 60
NRK, Lisensavdelingen	75 12 27 10
Oslo kommune	02 180
Oslo kemnerkontor	02 180
Skatteetaten	800 80 000
Skattebetalerforeningen	22 97 97 00
Statens Innkrevingsentral	75 14 97 00
Statens Kartverk (tinglysning)	32 11 88 00